

RÉCSEI BALÁZS: „FÖLDIEKKEL JÁTSZÓ ÉGI TÜNEMÉNY”

– avagy Nagyszakácsi, 1925

Kivételesen kezdjük a történetet a közepén, a vizsgált események csúcspontján keletkezett dokumentum egyikének betűhív közlésével:

„ELISMERVÉNY

Alolírott ezennel elismerem, hogy a Marcali járás főszolgabírájától, Nagyszakácsi községben az úgynevezett csodahelyen fölszökött híd helyreállítási az ottani csodafának kivágása alkalmával fölmerült két napszámmal együtt járó 500.000 kor[ona] azaz Ötszázezer korona költségeimet hogy hiány nélkül fölvettem.

Marcali, 1925. szeptember hó 8-án

Szántó István
fuvaros”

Az irat dr. Sipos Györgynek, a Marcali járás főszolgabírájának fegyelmi iratai között maradt fenn. Szántó 1927-ben feljelentette dr. Sipost, mivel elmondása szerint ő írta alá a fenti (és két másik hasonló témájú) elismervényt, de ténylegesen mindhárom alkalommal kevesebb pénzt kapott kézhez. Ennek bizonyítása nem sikerült, így ez a vádpont már nem szerepelt a főszolgabíró elmarasztalásával végződött fegyelmi ügyben. (Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltára [a továbbiakban MNL SML] IV. 405. b. 1925/3885. sz. Gyűjtőszám: 1938/682.) Minket azonban most nem dr. Sipos viselt dolgai, hanem „az úgynevezett csodahely” története érdekel. Az írásban arra igyekszem választ adni, mi vezetett a több szempontból is egyedi „csodahely” kialakulásához és felszámolásához, illetve hogyan és miért enyészett el ez a nemzetközi hírnévre jutott, somogyi szenzáció.

A téma kifejtése elé

A különféle „csodahelyek” a vallásosság figyelemre méltó megnyilvánulásai. Hazánkban is számos néprajzi és/vagy történeti írás jelent meg már ebben a témakörben. (A teljesség igénye nélkül, néhány: MANGA, 1962, 353–388; LANTOSNÉ, 1995, 197–211; CSIFFÁRY, 2006, 405–423; S. LACZKOVITS, 2007, 219–236. stb.)

A „nagyszakácsi csoda” néven elhíresült 1925. évi események és hivatalos kezelésük ismertetése az első látomások időpontjától a tömeges zarándoklatok elmarádásáig terjed, emellett a jelenések helyére tervezett kápolnára is kitér. A vizsgált eset létrejötte és eszkalálódása, valamint a hatóságok általi eljárások általános vonásokat mutatnak a két világháború közti és a dualista korszak alatti hazai gyakorlattal. Az viszont kevésbé tipikus, hogy a tömegmozgalommá terebélyesedett ájtatoskodások és zarándoklatok elfojtására tett rendészeti intézkedések között emberéletet követelőre is sor került.

Az események sokáig foglalkoztatták a közvéleményt és a különféle hatóságok

kat. Az ügyet a feltárt forrásoknak megfelelően alapvetően spontán vallásos mozgalom kialakulásaként tárgyalom, valamint abból a szempontból érintem, hogy a hatóságok, illetve a sajtó miként viszonyult hozzá. Nem tartottam feladatomnak az esetet egyházi, egyházbírói és – a „besorolásán” kívül – néprajzi szempontokból elemezni.

A nagyszakácsi eseményeket, illetve helyszínt nem lehet a szakirodalomban alapvetőnek tartott, Lantosné Imre Mária-féle tipizálásba sorolni. Szerinte a régióban a csodaforrások és szentkútak tisztelete háromféleképpen nyilvánult meg:

„1. Egy-egy búcsújáróhely körzetében, ill. a hozzávezető út mentén alakul ki kultuszhely, amely rendeltetését a kegyhelyhez kötődően tölti be. [...]

2. A forrás és a kút enyhítő-gyógyító vízként válik ismertté, s mint testi-lelki bajokból szabadító, csodatevő erejű kerül a köztudatba. Idővel a forráskút a csodás gyógyulásokkal összefüggésben, csodás esemény vagy látomás hatására szakralizálódik, s kerül Szűz Mária vagy egy védőszent oltalma alá: [...]

3. A harmadik csoportot olyan források, kútak képezik, melyeknek vize gyógyító hírében áll, de szakrális tartalom nem fűződik hozzá. Ezeket nevezzük csodaforrásnak.” (LANTOSNÉ, 1994, 199.)

A vizsgált eset S. Lackovits Emőke hetes felosztásába sem illeszthető be.

„1. zarándokhelyeken lévő szent kútak

2. Mária-jelenés eredményeként született, gyógyító erejű szent kútak

3. Csodás gyógyulással kapcsolatban létrejött szent kútak

4. Megszentelt hely közelében (templomrom, kolostorrom, felszentelt harang, kereszt) vagy helyen felfakadt források

5. Búcsús zarándokútak mentén lévő források

6. Valamely szent tiszteletére elnevezett forrás

7. Bő, kiapadhatatlannak vélt vize miatt áldásnak mondott, ezért szentnek tartott források...”

Az 1925-ös somogyi eset – a korábbi Szűz Mária-látomások helyeinek analógiájára – az utóbbi szerző által megfogalmazott 2. típushoz áll a legközelebb. (S. LACKOVITS, 2007, 220.) Jelentős eltérés azonban, hogy nem kútnál (forrásnál), hanem egy jelentéktelen pocsolyánál, ivásra alkalmatlan (bel?)víznél alakult ki ez a preszakrális hely. Ráadásul igazoltan csodás gyógyulások sem történtek itt, mindössze látomásokról vannak feljegyzéseink.

Néhány hazai példa a nagyszakácsihoz némileg hasonló „csodák” közül

Csodásnak vélt és/vagy mondott események, azaz gyógyulások, látomások nagy számban szerepelnek az írott forrásokban. A „csodahelyek”, a szentkútak hírneve a helyi, regionális ismertségtől az országos, sőt a világhírűg terjedhetett, időtartamuk pedig a rövid életűektől az évszázadokon át zarándokhelyként működőig ível.

Az 1920-as évek közepén Nagyszakácsiban megesettekhez hasonlatosak tör-

téntek a Heves vármegyei Kerecsenden 1872-ben, a Heves vármegyei Ecséden 1898-ban (CSIFFÁRY, 2006, 405–408, 412.) és 1947-ben Mátraszentimrén (MANGA, 1962, CSIFFÁRY, 2006, 414–420) is. Az utóbbi napjainkban is nagy népszerűségnek örvend a hívek körében. Létesítményei és környezete jelentős egyházi (és állami) támogatásban részesült és részesül, mivel a Magyar Katolikus Egyház is áldását adta az itteni „csodaforrásra”.

A Dél-Dunántúlon a „csodaforrások”, illetve szentkutak keletkezésének legtermékenyebb időszaka a 18. század volt. A török hódoltságot és a felszabadító háborút követő zűrzavaros időkben a gyér népesség – elegendő pap és lelkész híján – a népi vallásosságban keresett vigasztalást. A szakralitással felruházott kutak, csodaforrások fontos elemei voltak a hit megtartásának. Az ilyen helyek közös látogatása, a hozzájuk való zarándoklat a kapcsolattartás lényeges elemét képezték. A szakralizálódott helyek természetfeletti hatalmába vetett közös hit lelki és testi megerősödést, illetve gyógyulást is hozhatott. (LANTOSNÉ, 1994, 209.)

Somogy vármegyében is számos szentkútról, „csodahelyről” van tudomásunk. A Pécsi Római Katolikus Egyházmegyéhez tartozó „csodaforrásokat”, szentkutakat számba véve (az 1950-ig Somogy vármegyéhez tartozó) mozsói és gyöngyösmelléki esetet is feljegyeztek. A Mozsóg határában fakadt szentkút egyben a turbéki búcsúra zarándokló, Zselicben élő németek pihenőhelye volt. A forrás belső bajokra való jótékony hatásának híre lassan terjedt el. A gyöngyösmelléki egy tölgyfa tövében eredt, és végtagbetegségeket igyekeztek vele kezelni – a közhiedelem szerint Szűz Mária jóvoltából. (LANTOSNÉ, 1994, 207–208.)

Egyéb kutatásaim során Somogyból még az 1872-es tapsonyi (S. LACKOVITS, 2007. 222.), az 1896-os ordai látomásról (*Alispáni évnegyedes jelentés, Somogy, 1896. augusztus 23, 1.*), az 1898-as böhönye-terebzdpusztai „csodakútról” (*Csoda kut, Somogy, 1898. június 19, 2.*), az 1902-es csodás kisberki esetről (*Kiújult a koszorú a feszületen, Kaposvár, 1902. szeptember 28, 4.*), az 1904-es bélavári (*Új szent kut, Somogyi Újság, 1904. szeptember 14, 2.*) és az 1907-es nagybajomi szentkútról (*A nagybajomi szentkut, Somogyvármegye, 1907. augusztus 9, 2–3.*) kerültek elő adatok. Mindemellett a Pesty Frigyes által az 1860-as években gyűjtetett helynévanyagban (PESTY, 2001.), valamint a Somogy megye földrajzi neveiről (VÉGH, 1974.) kiadott kötetben is bőven található információk további „csodahelyekről”.

A település néhány adata és az első látomás

Nagyszakácsi Somogy északnyugati szegletében, Kaposvártól északnyugatra mintegy 45, Marcalitól délnyugatra nagyjából 17 kilométerre fekvő település. A „nagyszakácsi csoda” idején 1866 személyt tartottak számon a kisközségben. Túlnyomó többségük – 1820 fő (97,5%) – a római katolikus vallást követte. Rajtuk kívül 24 evangélikus református, 4 ágostai evangélikus és 18 izraelita élt a faluban (MNL SML IV. 405. b. 1927/10051. sz.).

A csoda története szerint 1925. június 21-én, vasárnap két kisleány a faluból a Nemesvid felé vezető keresztútnál lévő, négy méter hosszú betonhíd (áteresz) mellett libákat legeltetett. Az átereszt mellett és benne kialakult pocsolya vizében, illetve felette „egyszerre csak a napfényt elhomályosító fényesség jelent meg a kisleány előtt, melyből a Szűz Máriának, két angyalnak és Szent Péternek az alakja bontakozott ki s a fényességből elő tűnt alakok az utat kettészelő árkot átkaroló híd alatt tűntek el, azonban a fényesség továbbra is ott ragyogott a híd fölött”.

A források nem teljesen egységesek. A többségük két kislányról tett említést, de az első híradásban csak egy szerepelt. A kislány hazaszaladt, és beszámolt szüleinek az élményeiről. A hír futótűzként terjedt, és szinte az egész falu ünnepi ruhában vonult a helyszínre, „ahol még mindig látható volt a tündöklő fényesség”. (*Nagyszakácsiban megjelent a Szűz Mária, Új-Somogy, 1925. július 1, 2.*) A felnőttek közül még aznap néhányan, majd a következő napokon egyre többen is látták vagy látni vélték a jelenséget. Egy-két nap múlva már a vármegye távolabbi településeiről is csoportosan érkeztek a „csodát” látni vágyók, sőt, a megyehatáron túlról is sokan jöttek.

Az első, sajtóban megjelenő híradás az *Új-Somogyban* július 1-ig váratott magára. Ettől kezdve a megyei és az országos lapok terjedelmes cikkeiben számoltak be a „csodahelyen” történt eseményekről. Számos újság még saját tudósítót is küldött Nagyszakácsiba. A nyomtatásban is széles körben megjelent hírneves eset jelentősen felkeltette és gerjesztette az érdeklődést a somogyi faluban történtek iránt.

Ellenintézkedések

Hencsei Lajos, a község érdemes bírása a csoda kapcsán világi talpraesettségről és gyakorlatiasságáról tett tanúbizonyságot. A falu többi elöljárója is római katolikus volt, ennek ellenére nem tartották valószínűnek, hogy az égiek közül néhányan éppen Nagyszakácsit választották volna megjelenési helyül. Hencsei az első szenzációhajhász cikk nyomán levelet írt az *Új-Somogy* lapnak, és a helyreigazítást le is közölték. Hencsei egyértelműen a gyermeki fantázia és „egy pár öregasszony” tévképzetének minősítette a terebélyesedő vallási mozgalom gyökerét. (*Szertefoszlott a nagyszakácsi legenda meséje, Új-Somogy, 1925. július 8, 2.*)

De a vélt vagy valós jelenésnek, jelenségnek már az első napjától tumultuózus jelenetek játszódtak le a helyszínen. Többször lökdösődés alakult ki a kis hídnál, hogy az emberek láthassák, esetleg hallhassák a szenteket és az angyalokat.

A „csodalátás” lehetőségétől úgy igyekeztek megfosztani a vallási túlhevítettségtől felajzott, egyre gyarapodó számú híveket, hogy a községi elöljáróság csendőrségi védelemmel felszedette a hidat (lásd az írás elején az elismervényt), amely alatt és előtt sokak számára érzékelhető volt a különleges jelenség. A község vezetői valószínűnek tartották, ha nem lesz több jelenés, akkor rövidesen megszűnik a tömegmozgalom.

Am a híd eltávolítása mégsem hozott megoldást: továbbra is számosan állították, hogy „látják” Szűz Máriát, Szent Józsefet, a Názáreti Jézust vagy az angyalokat stb. Hencsei Lajos július közepi levelében a nagyszámú zarándokról megjegyezte: „addig nincs is szándékukban a szétoszlás, amíg hatósági keményebb beavatkozás nem történik”. Ez követően a hatóságok az ingoványos területen átfolyó, szétterülő árok vizét igyekeztek elvezetni, hogy ez se adjon alapot semmiféle természeti jelenségnek. De az „égiek” ellenük fordultak: ugyanis ekkor tájt kiadós esők öntözték Nagyszakácsit és környékét. (*Szertefoszlott a nagyszakácsi legenda meséje, Új-Somogy, 1925. július 8, 2; TURCSÁNYI, é. n., 188. – Az itt idézett Marcali járás főszolgabírájának 1925/2911. sz. iratát nem találtam az MNL SML-ben – R. B.*) A híd betoncsöve kiszedés után egy ideig még a helyszínen maradhatott, legalábbis van ilyen korabeli felvétel. (*Képek a nagyszakácsi csodatévő helyről, Magyarország, 1925. szeptember 3, 6.*)

Érdeemes megemlíteni, hogy a Lengyeltóti járás főszolgabírája a nagyszakácsi előjárókhhoz hasonlóan járt el 1896-ban Ordán. A fentebb már említett eset során a falu határában lévő posványos rész (a balatoni berek) egy bokor melletti, vízzel telt gödrében a helybeliek közül néhányan Szűz Máriát vélték látni. A hírre a környékbeliek is odasereglettek, és a pocsolya állott vizével mosták, kengették magukat a gyógyulni vágyók. A főszolgabíró azonban gyorsan betemettette a „csodagödröt”, s ezzel szinte csírájában fojtotta el egy szépreményű zarándokhely jövőjét. (*Alispáni évnegyedes jelentés, Somogy, 1896. augusztus 23, 1.*)

Dr. Sipos György, a Marcali járás főszolgabírája az első hetekben még úgy vélte, a nyár közepén, a legnagyobb dologidőben az érdeklődés fokozatosan csökken majd, és magától megszűnik a „csodahely” tömeges felkeresése. Így a csendőrzárörök kirendelésén kívül egyebet nem tett. A hatóságok ugyanis sokáig nem akartak/mertek erőszakosan fellépni a tömeggel szemben, hiszen a zarándokok a vallási érzületükben érezték magukat megbántottnak minden hatósági beavatkozási kísérletnél, és egyben a jelenések tagadását is sértésként fogták fel. „Aki nem látja a vízen a Szűz Máriát, az ellen a tömeg fenyegető magatartást tanúsít” – írta jelentésében dr. Sipos. Még az egyházi vizsgálat befejeződése előtt (!) kérte tehát a papokat, a lelkészeket, hogy „a népet a szószékről világosítsák fel és a babonától tartsák vissza”. (*Alispáni évnegyedes jelentés, Somogy, 1896. augusztus 23, 1.*)

Séllyei Imre (1871–1948) plébánosnak, aki 1924. december 10-től szolgált Nagyszakácsiban, valószínűleg ez nagyon nehéz időszaka lehetett. (PFEIFFER, 1987, 910.) [Séllyei egyébként 1937-től tiszteletbeli esperes, 1942-ben vonult nyugalomba.] A historia domusba ugyanis azt jegyezte be: „Ma éppen öt hete, hogy a dolog keletkezett, azt hittem hogy egy ennyi idő alatt elaludt a dolog – de nem aludt el, sőt a fanatizmus nő, mindig nagyobb! Ma hallottam, hogy már külön vallásnak tekintik – nekünk pap már nem kell! [...] Plakát a sátor előtt: senki ellenvéleményt ne próbáljon nyilvánítani...” Séllyei fáradhatatlanul igyekezett jobb belátásra bírni a jelenésekben hívőket: „Ne higgyetek azoknak, akik ájuldoznak és összeesnek.” Azonban szándéka a visszájára fordult: „Azóta a nevem gyehenna pap lett.” (PAÁL, 2000, 106.)

– Bejegyzés a Nagyszakácsi Római Katolikus Plébánia historia domusában 1925-ben. *Jómagam nem kaptam betekintést a háztörténetbe.* – R. B.)

A látomások/hallomások leírásai egyébként egyszerűek és következményeikben semmitmondóak voltak. De számos újságcikkben igyekeztek párhuzamot vonni Lourdes és Nagyszakácsi között. Ez már csak azért sem volt helytálló, mert ott „csodás” gyógyulások történtek, itt pedig – bár sokan látni vélték Szűz Máriát –, de csodaszámba menő cselekedeteket a vélt jelenés nem vitt véghez (igaz, néhány utólag cáfolt újsághír ilyenekről is említést tett). A két „látó” és időnként „halló” kislány banális dolgokról számolt be: például Szűz Mária a ruházkodásra és a hajviseletre vonatkozó utasításokat adott nekik. Gyógyulásokról nemigen, azonban több, a nagyszakácsi „csodahelyen” megfordult személy haláláról vagy éppen megőrülésekről számos hír keringett. (Például: *A „nagyszakácsi csoda” első halálos áldozata, Zalai Közlöny, 1925. szeptember 4, 4.; Örültjei is vannak már a nagyszakácsi búcsújárásnak, Magyarország, 1925. szeptember 11, 8.; Nagyszakácsi még most is szedi áldozatait, Új-Somogy, 1925. november 10, 2.)* Mindezek azonban a fanatikus Mária-hívőket nem tántorították el Nagyszakácsi látogatásától.

Az eleinte jórészt szenzációhajhász, de később egyre mértéktartóbb cikkeket közlő újságok rövidesen arról tájékoztatták az olvasókat, hogy semmi sem igaz az égiek jelenéseiből. Ennek értelmében tolmácsolták a hatóságok állásfoglalását a Nagyszakácsiba való zarándoklatokról: „Mint hogy a valószínűség amellet szól, hogy csoda nem történt, a közigazgatási hatóságok, a főszolgabírói hivatal felszólította a plébánosokat, hogy a szószékről ilyen értelemben világosítsák fel a hívőket s akadályozzák meg a veszélyes tolongásokat.” (Például: *A nagyszakácsi csoda ügye, Zalai Közlöny, 1925. július 5, 3.*)

Emellett igyekeztek hitelteleníteni a látomásaikról való beszámolókat. Idéztek például olyan véleményeket, akik beismerték, hogy csak a tömegetől való félelmükben beszéltek csodás látomásokról. Emellett a lapok azt igyekeztek közvetíteni az olvasóknak, hogy az érdeklődés is kifulladásban van: „A híd környéke teljesen néptelen, legfeljebb messze vidéki vetődik még arra egy-kettő, de azok is csalódottan, szinte szégyenkezve állnak odébb, mihelyt meggyőződnek arról, hogy a csoda csak hiszékeny emberek túlfűtött idegzetének játéka volt.” (*A nagyszakácsi csoda, Zalai Közlöny, 1925. július 9, 4.*) Mindezek ellenére július első felében mégis egyre többen érkeztek Nagyszakácsiba. Augusztus közepén szintén a *Zalai Közlöny* a „csoda” helyén hétköznaponként 15–20, vasárnaponként pedig egy-kétszáz imádkozóról számolt be.

Az újság szerkesztője ezt jó alkalomnak találta arra is, hogy odacsípjén a szomszéd vármegyebelieknek és az ő elmaradottságuknak tulajdonítsa az indokolatlan érdeklődést. „Somogyország népének beteges fantáziája minden második vagy harmadik évben, a nyári hónapokban, hol itt, hol ott látja a kutakban, pocso-lyákban, bokrokban, száraz nyárfán, legújabbán már a híd alatt is a Szűz Máriát.” (*A nagyszakácsi „csoda”, Zalai Közlöny, 1925. augusztus 14, 3.*) Amikor pedig Zalából is hasonló esetek kerültek napvilágra – mint például hamarosan Bakon –, azt

a nagyszakácsi példa ragadósságának tulajdonították. (Például: *Nagyszakácsi, Zalai Közlöny*, 1925. szeptember 3, 3.)

Nagyszakácsi „csodás” híre még külföldre is eljutott. A hatalmas hullámot vert népszerűség és tömegmozgalom arra sarkallta a járási főszolgabíró, hogy a „látókat” megpróbálja beszámíthatatlanná nyilvánítani. Dr. Sipos négy felnőttet és azt a libapásztor leányt, aki először vélte látni Szűz Máriát, beidéztette hivatalába. Itt dr. Gold Samu, járásorvos megvizsgálta elmeállapotukat, bár ilyen jellegű képesítéssel nem rendelkezett. Elmebetegséget vagy elmeenyengéséget egyik személynél sem konstatált. Kettejükön azonban hisztériás, egyikükön pedig nagyzási hajlandóságot, egy másikuknál idegességet, a harmadikuknál pedig szuggesztíó alatt állást állapított meg. Ezek a kórismék azonban nem voltak elegendők annak bizonyításához, hogy bomlott elmék kitalációja lenne az egész eset, így a főszolgabíró kezdeményezése nem járt sikerrel. (TURCSÁNYI, é. n., 190–191.) Sajnos a forrás nem tért ki arra, hogy az eseményeket elindító lánynál az orvos melyik diagnózist állapította meg.

Az újságírók – úgy is mint a hatalom szócsövei – szeptember vége felé egy korábbi, intő példával is igyekeztek eltántorítani a legelszántabb híveket. Felhozták a Tolna vármegyei Szakály községbeli esetet 1908 őszéről, amikor egy „csodaforrás” vizében is látni vélték Szűz Máriát. Az emberek ott is tömegesen kezdtek felkeresni a híressé vált helyet. A Tamási járás helyettes főszolgabírája, Fördös Mihály erre elrendelte, hogy a járásorvos vizsgálja meg a „látók” elmeállapotát, mert „lehetetlen, hogy épeszű ember a vízben meglássa Szűz Máriát...” Kérésére Dr. Piringer mintegy tucatnyi asszonyt vizsgált meg. A nők esküdöztek, hogy látták az istenszülőt. A járásorvos kikérdezte őket, majd – mondván, hogy a szakorvosok a megyeszékhelyen vannak – a szekszárdi Ferenc Közkórház Elmeosztályára irányította őket. „Ettől annyira megijedtek a csodalátók, hogy a járásorvos és később a nép előtt is kinyilatkoztatták, hogy tévedtek, ők nem láttak semmit. Így magától összeomlott az egész szenzáció, és nem kellett az ügygel még a minisztertanácsnak is foglalkozni.” (*Amikor Szakályban láttak csodát...*, *Új-Somogy*, 1925. szeptember 22, 3.)

Az égi jelenések földi (anyagi) vetületei

A sokadalom, főleg ha az ismételten ugyanott gyűlik egybe, általában vonzza a vállalkozó szelleműeket. Nagyszakácsiban is ezrével fogytak az olvasók, az emlékérmek. A fényképészek is jó üzletet láttak a látomásokban. Az egyikük például egy odakeveredett szamár felvételéből gazdagodott, ugyanis a csodahívők egyike hangosan elkialtotta magát, hogy az állatot maga Szent József és Szűz Mária vezeti, amelynek hátán ráadásul a gyermek Jézus ül. A százával eladott fényképeket megvásárlóit nem zavarta az sem, hogy mindössze a szamár volt látható a képen, magyarázatuk szerint az égieket holmi földi masina nem tudja rögzíteni. De a tömeget – mint potenciális lehetőséget – a zsebmetszők is kedvvel keresték fel, és eredményesen fosztogatták őket. (*Az élelmes üzletembereknek jó zsebelési alkalmat nyújtott Nagyszaká-*

csi, *Új-Somogy*, 1925. szeptember 17, 1.) Egyébként a látomások hírének erejét látszik bizonyítani, hogy még az intelligenciához tartozó, az Igali járás főszolgabírájának, Bálványossy Tibornak családi fényképalbumába négy különböző „Nagyszakácsi emléklap” feliratú képeslap is bekerült, igaz, ezek közt „szamaras” nincsen. (MNL SML XV. 34. BÁLVÁNYOSSY Tibor fényképalbumai.)

A nyári melegben az emberek – nyilvánvalóan – nem csak az igével és dalokkal éltek, így a nagyszakácsi korcsmárosok bevétele is sokszorosára nőtt. Bár a faluban három korcsma is volt, az *Új-Somogy* mégis azt emelte ki, hogy a „község két zsidó korcsmárosa hihetetlen forgalmat csinál...” Az újsághír arról is beszámolt, hogy – talán a felekezeti béke fenntartása és/vagy a további jó üzlet reményében – ezek a zsidó korcsmárosok viszont nagyobb mennyiségű téglát ajánlottak fel a katolikus kápolna felépítéséhez. (*Nagyszakácsiban még mindig „látnak” a hívők*, *Új-Somogy*, 1925. augusztus 7, 1.) Volt olyan nap, hogy az egyik korcsmában hét hektoliter bort mértek ki. A falu kéretlen vonzerejének csökkentésére az alispán este 6 órában állapította meg a helybeli vendéglátóhelyek záróráját. (MNL SML IV. 412. a. 1933/9001. sz.) A hívők kijózanítását pedig – többek között – néhány újság is szorgalmazta, amikor például olyan címmel jelentettek meg cikket a Nagyszakácsiban történekről, hogy „Üzleti spekuláció volt a népbolondítás egyik fő motívuma”. (*A nagyszakácsi csoda háttéréből*, *Zalai Közlöny*, 1925. szeptember 18, 3.)

Számos autótulajdonos külön vállalkozást alapított arra, hogy „charterjáratot” indított akár naponta Kaposvárról, Pécsről Nagyszakácsiba. (*Nagyszakácsi, a somogyi Lourdes*, *Új-Somogy*, 1925. augusztus 7, 1.) A szolgáltatást újságreklámban is hirdették: „Nagyszakácsiba szerdán reggel kényelmes autó-társaskocsi indul. Jelenkezni Goldberger Jenő autó és műszaki üzletében Pécs, Teréz u. 2. lehet.” (*Pécsi Napló*, 1925. augusztus 23, 7.)

Müller Vendel kaposvári rímfaragó is gyorsan lépett, mikor megverselte a Nagyszakácsiban történeket. Vándorlása során költeményeit igricként olvasta fel, némi ellenszolgáltatásért. Ez még nem keltette fel a hatóságok érdeklődését, azonban *Nagyszakácsi énekek* címmel egy füzetet is kiadott, és azt búcsúkon, vásárokon árusította. Még azt is rányomatta, hogy „egyházi jóváhagyással”. Az államrendőrség kaposvári vezetői ekkor elfogták, és eljárást indítottak ellene, amikor éppen az engedély nélküli kiadvány ezer példányával körútra indult. A füzeteket természetesen elkobozták. (*Nagyszakácsiban a fanatikus tömeg megtámadta a csendőröket*, *Pécsi Napló*, 1925. augusztus 29, 3.) Müllert tíznapi elzárásra ítélték, amelyet egymillió korona bírsággal válthatott volna meg. (*Akinek sokba került a nagyszakácsi „csoda”, Somogyi Újság*, 1925. december 12, 3.)

Gátlástalan üzérek a somogyi falutól távol is hasznot tudtak húzni annak híréből. Házalók, alkalmi árusok a nagyszakácsi „csodavíznek” nevezett vizet kis üvegekben 25–30 ezer koronáért árusították – többek között a fővárosban. A borsos árú víz „igény szerint” köszvényt, tüdőbajt és sebeket gyógyított, ráadásul még szembetegségekre is ezt ajánlották. (*Szélhámosok jó üzletet csinálnak a nagyszakácsi csodából*, *Szegedi Új Nemzedék*, 1925. szeptember 23, 5.)

És egyesek – elsősorban zsrnaliszták – nemcsak anyagi, hanem politikai hasznot is igyekeztek húzni a jelenésekből. A trianoni trauma ekkor is súlyos teherként nehezedett a közgondolkodásra. A *Zalai Közlöny* „magánforrásból vett értesülés alapján” például azt közölte: „A Szűz Anya második megjelenése alkalmával [...] arra a kérdésre, hogy mikor áll vissza az integer Magyarország, hazánk Patronája azt felelte, hogy nincs már messze az az idő, mikor Magyarország újra visszanyeri régi határait”. (*Csoda történt Nagyszakácsiban, Zalai Közlöny, 1925. július 4, 3.*)

A szépreményű zarándokcélpont ellehetetlenítése

Magyarország két világháború közötti évtizedeiben a magyar katolikus egyház továbbra is jelentős gazdasági háttérrel és nagyszámú követővel, nem mellesleg hatalmas tekintéllyel rendelkezett. Az egyház azonban nemigen tűrte a beavatkozást az érdekszférájába. Képviselői a nagyszakácsi jelenések kezdeteitől fogva tartózkodóan, majd elítélően nyilatkoztak a jelenésekről.

Az egyik első, nyomtatásban napvilágot látott állásfoglalás már sejtetni engedte az egyház értékelését a Mária-jelenéssel kapcsolatban. A Kaposvárott éppen ettől az évtől megjelenő helyi lapjuk augusztus 1-jei számában hosszabb írás jelent meg a csodák mibenlétéről és rendeltetéséről. Leszögezték, hivatalosan csak az egyházi hatóság nyilváníthat valamit csodának. „Hitünk elvileg nem zárja ki az isteni jelenések lehetőségét. Üdvözlésünk azonban nem kívánja az ily látomások egyéni megtapasztalását, azért az egyház hivatalos nyilatkozata előtt az állítólagos jelenést ne fogadjuk el, annak hitelt ne iparkodjunk szerezni mások előtt sem. Várjuk be bizalommal, mit határoz az illetékes egyházi felsőbbség, melynek isteni hivatása az, hogy lelkünket hit és erkölcs dolgaiban kormányozza.” (Dr. VEGELE Lajos, *Mit tartunk a nagyszakácsi „csoda” felől? Kaposvári Katolikus Értesítő, 1925. augusztus 1, 2–5.*) Az utóbbi írás ellenére augusztus első vasárnapján 4–5000 ezer (!) zarándok kereste fel a falut, pedig vihar, zápor, jégeső csapott le a szabad ég alatti sokaságra. (*Nagyszakácsiban még mindig „látnak” a hívők, Új-Somogy, 1925. augusztus 5, 1.*)

A katolikus egyház jelöltjeiből és világiakból (alispán, járási főszolgabíró stb.) álló vegyes bizottság jelentését a nagyszakácsi események értékeléséről augusztus 25-én jelentették meg. A látomásokkal kapcsolatban kategorikusan kijelentették, hogy semmiféle csoda nem történt. Egyúttal felhívták a hívek figyelmét az ide való zarándoklatok beszüntetésére. (Dr. Hoss József és társai, *Hazugságon és csaláson alapulnak a nagyszakácsi látomások, Új-Somogy, 1925. augusztus 25, 1.* A jelentést az összes helyi és a fővárosi, országos terjesztésű lapokban is közölték.)

A bizottság a „látókról” megállapította, hogy nem is érdemelnék meg, hogy a szentek megjelenjenek előttük, és különben is elhanyagolják katolikus kötelességeiket. Jegyzőkönyvileg rögzítették: „E látomásokban nem az Isteni kegyelem nyilvánulásai vannak, hanem az emberi képzelődésnek, vagy sajnálatos káprázata, vagy kiszámított csalás.” Tudományos magyarázattal is megpróbálták alátámasztani ál-

láspontjukat. A hőségben kis helyre összezsúfolódott emberek tömegével, a sátor berendezésével, a zarándokok hiányos étkezésével és fáradtságukkal, utánzási vágygal indokolták a „tömegpszichózt”. (*Hazugságon és csaláson alapulnak a nagyszakácsi látomások, Új-Somogy, 1925. augusztus 25, 1.*)

Fokozódik a feszültség

A bizottság tehát véglegesen és teljesen elvetette a „csoda” lehetőségét. Ennek nyomán kiéleződött a helyzet a nagyszakácsi látomásokban hívók és a hatóságok között.

A helyszínen gyülekező „csodavárók” és „csodalátók” önjelölt szónokai már hetek óta beszédeket tartottak. Augusztus vége felé egy, a Zala vármegyei Devecserből érkezett férfi mind az egyháziak, mind a csendőrök ellen agitált éppen, lévén, hogy fel akarták számolni a katolikus egyház által el nem fogadott „csodahelyet”. A kiküldött csendőrök elkezdtek körbefogni a veszélyesnek ítélt szónokot, hogy bekísérjék, a tömeg azonban útjukat állta. A csendőrök így meghátráltak, és foglyuk nélkül távoztak. (g: *A fanatikus tömeg megtámadta Nagyszakácsiban a csendőröket, Új-Somogy, 1925. augusztus 28, 1.*) Tehát ekkor még nem történt semmiféle atrocitás, és a fenyegető fellépés nem torkollott tettelegességbe, de szeptember elején a Nagyszakácsiban szolgálatot teljesítő csendőrök létszámát nyolcra tizenhatra emelték. (MNL SML IV. 412. a. 1933/9001. sz.)

Az elszánt és törvénytisztelő (de egyházi előjárói álláspontját már nem respektáló) hívók legállhatatosabbjai a kultuszminisztériumban, majd a Földművelésügyi Minisztériumban keresték igazukat, azaz a csoda helyén kápolnát szerettek volna építeni. Céljuk eléréséhez a marcali kerület nemzetgyűlési képviselőjét, dr. Strausz Istvánt is megpróbálták felhasználni – sikertelenül. A minisztériumok illetékesei ugyanis az egyházi vezetőkhez utasították a kápolnaépítési engedélyért folyamodókat. Ezt követően ismét dr. Hoss József kaposvári apátplébánosnál próbálkoztak, és kérték, hogy a vegyes bizottság újból vizsgálja meg a dolgot.

Dr. Hoss a hitükben megsértett emberek észére igyekezett hatni. Egy tekintélyelvű társadalom tekintélyelvű intézményének érvrendszerével akarta más belátásra bírni a vallási túlfűtöttségtől áthatottakat: „Ott olyan állapotok keletkeztek, amelyekhez az Istennek és a Szent Szűznek semmi köze. Hogy gondolják azt, hogy amikor lázítanak az egyházi és polgári tekintély ellen, ugyanakkor ott megjelenne a Szűz Mária. [...] nyugodjanak bele a bizottság döntésébe, mert így kívánja az egyház tekintélytisztelete, a vallás komolysága, a hitbeli meggyőződés döntő ereje, s a szenteknek komoly megbecsülése. A sok állítólagos látomással elveszíti a vallás a komolyságát, s nem lehet Istent, Szűz Máriát s a szenteket bárki által, bármikor előrán-cigálni. Különben is nem jó katolikus az, aki nem nyugszik bele felsőbb hatósága döntésébe. A jó katolikus zugolódás nélkül teljesíti püspöke rendelkezését.”

A nagyszakácsiak küldöttsége erre így reagált: „Kilépünk az egyházból, nem

leszünk katolikusok. Majd elmegyünk a szocialistákhoz, ott majd pártfogásba vesznek bennünket.”

Tallián Andor alispánhoz már csak a küldöttség vezéregyénisége, Kövér Lajos ment el. Az alispán az apátplébánossal azonos szellemben nyilatkozott, úgyhogy a csoport eredménytelenül tért vissza Nagyszakácsiba. (*A lázadó nagyszakácsiak a szocialistákhoz való csatlakozással fenyegetőznek, Új-Somogy, 1925. szeptember 2, 1.*)

A csodában hívők innentől viszont még inkább mindenben a saját igazuk megerősítését keresték. Szélsőséges példája ennek, hogy amikor ez idő tájt egy meteorit darabjaira robbant valahol Sopron felett, és egyes részeit megtalálták Burgenlandban, a nagyszakácsi „csodahely” fanatikussai – a betlehem-i csillag nyomán – a hullócsillag, azaz a meteorit röppályájának irányát Nagyszakácsi irányában vélték megtalálni, és biztosak voltak abban, hogy az égiek így adtak jelet a „csodahely” valódiságának bizonyítására. (*A soproni meteorhullás és a szakácsi csoda, Új-Somogy, 1925. szeptember 8, 4.*) Más vélekedések szerint az augusztus végén feltűnő meteorit magát Szűz Máriát röpítette Nagyszakácsiba. (bl: *Nagyszakácsi, Zalai Közlöny, 1925. szeptember 3, 3.*) Valószínű, a meteorit feltűnésének híre is hozzájárult ahhoz, hogy a hatóságok fellépése ellenére még szeptemberben is sokan látogattak el a somogyi községbe.

Egy messze hangzó lövés

A magyar katolikus egyház és polgári hatóságok, illetve a rendészeti szervek tiltása ellenére a zarándoklatok tehát mégis folytatódtak. A hatóságok megpróbálták a falutól távol tartani az egyre messzebből érkezőket. A határban megerősített csendőrkordonokat állítottak fel. 1925. szeptember 8-án reggel az egyik ilyenhez érkezett a Zala megyei Nagy- és Kistrécse vidékéről induló, egyházi énekeket éneklő, mintegy 1400 zarándok. A csendőröket félrevezetve azt állították, nem Nagyszakácsiba igyekeznek, hanem a távolabbi Felsősegesdre, ahol búcsú lesz. De a zalaiak mégis csak a „csodahely” körül kezdtek csoportosulni, mire a nyomukba eredő csendőrök szét akarták oszlatni a tömeget. A hitükben sértett emberek – bízva túlerejükben – most már fenyegetően léptek fel, ekkor azonban az egyik szorult helyzetbe kerülő csendőr, félve, hogy bekerítik őket, belelőtt a sokaságba. Egy nagyrecsei asszony a helyszínen reggel 8 órakor azonnal meghalt (MNL SML XXXIII. 1. Nagyszakácsi halotti anyakönyv 1925/49. Császár Józsefné, született Péter Julianna 47 éves, római katolikus vallású, nagyrecsei lakos halálának oka: agyonlövés csendőr által.) Ugyanaz a golyó egy másik asszonyt pedig megsebesített. A megrettent és sokkolt emberek szétszéledtek. (*Zalai bucsusok megtámadták Nagyszakácsiban a rendőröket, Új-Somogy, 1925. szeptember 10, 3.*) A fegyverhasználatot a vizsgálat utólag jogszerűnek minősítette. (*Szakácsiban jogos volt a csendőr fegyverhasználat, Új-Somogy, 1925. szeptember 27, 4.* – Hivatkozik a pécsi csendőrkerület parancsnoksága vizsgálatának eredményére.)

Ezután a zarándokokat tifuszbizottságra való hivatkozással többé nem engedték be a Marcali járás területére, a közúti csendőrkordonokat pedig megerősítették. (*Somogyvármegye közigazgatási bizottságának október havi ülése foglalkozik Nagyszakácsi kápolnaépítési ügyével, Új-Somogy, 1925. szeptember 16, 1.*) A Nagyszakácsiban ténylegesen fellépett tifusszal kapcsolatban olyan vélemény is napvilágot látott, hogy „a látomásoknál sokkal nagyobb csodának lehet tekinteni azt a körülményt, hogy a ragályos betegségek mindeddig komoly veszedelem formájában nem jelentkeztek”. (*A nagyszakácsi csoda háttéréből, Zalai Közlöny, 1925. szeptember 18, 3.*)

A hatóságok végül is nehezen, de elérték céljukat: lassan megszűnt a tömeges érdeklődés a nagyszakácsi látomások iránt. Jórészt annak köszönhetően, hogy az embereket egyszerűen nem engedték még a „csodahely” közelébe sem.

A római katolikus hívek előtt innentől még inkább Somogy vármegye első számú zarándokhelyét, a híres andocsi kegytemplom fontosságát hangsúlyozták. Tették ezt annak ellenére, hogy a hagyomány szerint ennek kegyszobra szinte ugyanúgy, csodás módon került Andocsra, akár a nagyszakácsi jelenések. (*Nagyszabású zarándokhellyé akarják fejleszteni Andocsot, Új-Somogy, 1927. október 2, 1.*)

A helyi viszonyok 1928 őszére úgy alakultak, hogy a nagyszakácsi plébános, Séllyei Imre felavatta a felújított római katolikus templomot. Az erről szóló forrásban a „csodahelyre” és az ott építendő kápolnára már nem is történt utalás. (*Templomavatás Nagyszakácsiban, Új-Somogy, 1928. november 28, 3.*)

Néhány, a nagyszakácsi látomások gerjesztette, de hamvába holt „csodás” eset

A nagyszakácsi eset a környéken egész csodavárás-sorozatot indított el. Például az inkeiek egy része sem akart elmaradni a nagyszakácsi hívóktól. Szeptember elején náluk is „megjelent” Szűz Mária. Itt nagy fényességgel övezve, a majorban virágokat öntöző kis béres leánynak mutatta meg magát az istenszülő. A lány elalélt a látványra, és másnap délig magához sem tért. Erről hírt kapva sokan a látomás helyére siettek, de nekik nem mutatkozott meg Szűz Mária. Ezekben a napokban Miháldról is hasonló, ki nem teljesedett esetet jelentettek. (*A rossz példa ragályos, Szegedi Új Nemzedék, 1925. szeptember 6, 5.*) A somogyi lapok ezekről az esetekről egyáltalán nem tudósítottak.

A Nagyszakácsiból „eltávozott” angyalok 1925 őszen–telén Tapsonyban jelentek meg. A helyi lapok hosszú cikkben ismertették egy juhász látomásait, de a tudósítás végén leszögezték, nagyon helyesen tiltották el a „jövendőmondót” attól, hogy látomásait, vagyis inkább hallomásait másoknak elmesélje... (*Nagyszakácsi helyett Tapsony lett az újabb látomások színhelye, Új-Somogy, 1925. december 20, 3.; Új csoda történt Somogyban, Kecskeméti Közlöny, 1925. december 23, 2.*)

A már korábban említett, augusztus végén Nagyszakácsiban szónokló devecseri fiatalembernek – Gaál Gyulának mondják a források – el kellett távoznia

Nagyszakácsiból, de falujába visszaérve megpróbálta megidézni Szűz Máriát. Buzgalmának eredményességéért a devecseriek közül egyre többen imádkoztak éjszakánként a templomukban. És állhatatosságukat látszólag siker koronázta! A falon egyszer csak feltűnt Szűz Mária alakja! Ekkortól még buzgóbban mondták imáikat és elhívták a plébánosukat, hogy ő is lássa a „csodát”. A helybeli lelkész már kellően fel volt vértézve csodák ellen. Azonnal észrevette, hogy az örökmécses oldalára folyt olaj és az arra tapadt por vetített a templom falára egy – az imbolygó lángtól mozgónak is látszó – alakot. Erre kendőjével megtörölte a mécses oldalát, a látomás pedig azonnal eltűnt. A plébánost a csodaváró hívek haragjától csak a csendőri közbelépés mentette meg. Ezután Gaál Gyulát a veszprémi törvényszéki fogházba szállították, és elmeorvosi vizsgálatnak vetették alá. (*Devecserben meg akarták ismételni Nagyszakácsit, Új-Somogy, 1926. január 13, 2.*)

A fel nem épült kápolnáról

A legelhivatottabb hívek mihamarabb egy kápolnát akartak építeni a nagyszakácsi látomásoknál. Már július elején felvetődött a kezdeményezés, és meg is indult a természetbeni és pénzadományok sora. (*Meggyulladt a föld Vésén, Új-Somogy, 1925. július 5, 3.*) Létrehoztak egy építési bizottságot, amely augusztus elejére már mintegy 1500 téglát és papírpénzben 13 millió koronát, valamint arany ékszereket és ezüst ötkoronásokat vett számba. (*Nagyszakácsiban még mindig „látanak” a hívők, Új-Somogy, 1925. augusztus 5, 1. – Összehasonlításul: a napilap hétköznapi száma ezer koronába került.*) Akadt, aki éves jövedelme tíz százalékát ajánlotta a kápolna javára, és halála után egész vagyonát a faluszéli építményre szándékozott hagyni.

A kápolna pénzügyi alapja 1925 szeptemberének végéig több mint 74 millió koronát tett ki, úgy, hogy már mintegy 14 milliót hatósági fuvarokra és számadásokra fordítottak. Ezt követően 1926-ban sem bevételt, sem kiadást nem könyvelhettek a Kápolna Alap számadásába, így az 1927. január 1-i pénznemváltást követően pontosan 73299786 korona 5863 pengő 98 fillért tett ki.

Fennmaradt egy töredékes kimutatás is az adományozókról. A 392 adakozótól 1925. szeptember 21-vel 476450 korona jött össze. A hívők egyenként 200–10000 koronát fizettek. Mindössze 27 fő neve és lakhelye van feltüntetve egy nehezen olvasható táblázatban. E nem teljes körű „adatbázis” szerint a somogyi településeken kívül Celldömölk, Cserszegtomaj, Nagykanizsa, Raposka, Vállus, Vonyarcvashegy, sőt Budapest is szerepel a férfi és női adakozók neve mellett. (MNL SML IV. 419. a. 4097/1925. sz. Becsatolva az MNL SML IV. 405. b. 682/1938. alispáni számhoz.)

Hivatalos engedéllyel a látomások közelében hamarosan megkezdtek a munkálatokat, de az alispán utasítására ezt az illetékes főszolgabíró leállította, és az engedélyt visszavonta, 1928-ban pedig az addig elkészített alapot és a lábazatot is elbontatta. (MNL SML IV. 401. b. Somogy vármegye főispánjának általános iratai 1931/58. sz.)

A csodás eseményekben hívők lelkéből azonban nem tudták közigazgatási és rendészeti eszközökkel kiűzni a „csoda”, illetve a látomás hitét, ezért a legelszántabbak egy másik, fogadalomból felajánlott magántelken akartak kápolnát építeni. Természetesen ezt is megakadályozták a hatóságok.

A nagyszakácsi hívők két év múlva felülvizsgálati kérelmet nyújtottak be az építési engedély megszerzéséért. A „kifárasztási” taktikával is dolgozó Belügyminisztériumból csak 1930 januárjában érkezett meg a – természetesen – elutasító határozat. (*Lezárult a nagyszakácsi csoda ügye, Új-Somogy, 1930. január 24, 3.*)

Zárógondolatok

Vajon mi válthatta ki a nagyszakácsi látomások vallási tömegmozgalommá válását? Valószínű, hogy jelentős része volt benne annak a látületnek, amit a kortárs szociográfus, Kovács Imre fogalmazott meg: „A háború utáni konjunktúra néhány évig könnyebbé tette helyzetünket és a szociális feszültség egy keveset enyhült. A konjunktúra elmúltával azonban olyan katasztrófális helyzetbe jutott a mezőgazdasági munkásság, hogy a jelekből ítélve teljes erkölcsi és lelki defetizmus vár rájuk. [...] Sorsuk reménytelensége és szociális helyzetük kétségbeejtő volta bódult extázisokban, vallási őrjöngésben és fanatikus ’eszmék’ szolgálatában találja meg az enyhülést.” (Kovács, é. n., 168.) A „Nagy Háború” és a békediktátum egész országot sújtó hallatlan nehézségeit Nagyszakácsiban a természet is tetézte. Az 1925-ös és az azt megelőző néhány évben több nagy természeti csapás is érte a falut. Az itteni lakosok tehát hatványozottan néztek szembe a létfeltételek drasztikus romlásával. (*Lezárult a nagyszakácsi csoda ügye, Új-Somogy, 1930. január 24, 3.*)

A felfokozott vallási buzgósághoz pedig az is hozzájárulhatott, hogy a pápa az 1925-ös esztendő tiszteletére nyilvánította. Maga a nagyszakácsi tanító is többször és kimerítően beszélt óráin a kisdíákoknak a szentekről. Az eseményeket az ő egyik tanítványa indította el, mikor elmesélte látomását. (*Rövidesen meghal, aki „látott” Nagyszakácsiban, Új-Somogy, 1925. augusztus 14, 1.*)

Az 1925 nyarán és őszén Nagyszakácsiba látogatók számának jelentőssé dagadásához az is hozzájárulhatott, hogy a hatóságok kezdetben engedték, hogy a helyet felkeressék a hívők, sőt, a főszolgabíró a kápolna építésére is gyorsan megadta az engedélyt. Mikor viszont a közigazgatási és az egyházi vezetők észlelték, hogy nem múlik, sőt egyre fokozódik az érdeklődés a látomások iránt, addigra már tömegek hittek benne. A hatóságok ezt követő tiltása pedig csak megerősítette a „csodalátókat”, illetve a benne hívőket saját igazukról. Ráadásul a csoda sokaknak komoly anyagi érdekeltséget is jelentett, hiszen a Nagyszakácsiba érkezők akár meggazdagodási lehetőségeket is nyújthattak, árusok, vendéglősök, fuvarozók stb. sorának állt érdekében, hogy minél többen „lássanak”.

A „nagyszakácsi csoda” rövid ismertetése néhány év múlva külön fejezetként került be *A modern bűnözés* című kiadványba. Nem egészen érthető, hogy miért

szerkesztették bele ebbe a gyilkosságoktól hemzsegő kötetbe, mert sem a csodában hívők, sem a hatóságok nem kaptak elmarasztalást a szerzőtől. (TURCSÁNYI, é. n., 187–191.)

Kétségtelen azonban, hogy a „nagyszakácsi csoda” sokat csorbított a hatóságok tekintélyén. A „csodahívők” ugyanis nem valami ellen igyekeztek fellépni, hanem egyszerűen hitük megerősítését vélték a látomásokban. De a hatalmat gyakorlóknak nem volt érdeke a csodahely legitimálása és/vagy fenntartása, mivel egyre nehezebben kezelték a tömegmozgalmat. Ilyen módon gyakorlatilag megfojtottak egy szépreményű zarándokhelyet: „A nagyszakácsi-i csoda egyik napról a másikra szűnt meg. Az akták rengeteg hivatalos fórumot megjártak, de elintézést nem nyertek. Még ma sem tudják, hogy mi volt ez a jelenség, egyesek vízióknak, tömegszuggerciónak minősítik, de a nép ragaszkodik ahhoz, hogy ők valóban Szűz Máriát látták.” (TURCSÁNYI, é. n., 191.)

Az egész látomásos jelenség és a hozzá kapcsolódó tömegmozgalom talán egy korabeli vicc adaptációjával jellemezhető a legtalálóbban. A vicc szerint megkérdezték egy szélsőséges jobboldali párt vezetőjét, hogy szerinte van-e Magyarországon antiszemitizmus. Mire az lakonikusan azt felelte: nincs, de van rá igény. Hasonló állítható a két világháború közti korszakkal kapcsolatban is: Magyarországon csodák nem történtek, azonban igény igenis volt rájuk.

Források

- MNL SML IV. 401. b. Somogy vármegye főispánjának általános iratai
 MNL SML IV. 405. b. Somogy vármegye alispánjának közigazgatási iratai
 MNL SML IV. 412. a. Somogy Vármegye Közigazgatási Bizottságának általános iratai
 MNL SML IV. 419. a. Marcali járás főszolgabírójának (főjegyzőjének) közigazgatási iratai
 MNL SML XV. 34. Fotógyűjtemény
 MNL SML XXXIII. 1. Somogy megyei állami anyakönyvek másodpéldányainak levéltári gyűjteménye

Irodalom

- A *nagyszakácsi csoda és hivatalos aktái*, In *A modern bűnözés*, szerk. TURCSÁNYI Gyula, h. n., é. n., [1929]
 CSIFFÁRY Gergely 2006, *Csodaforrások, szentkutak emlékei Heves megyében*, In *Agria XLII. Az Egri Múzeum Évkönyve*, (szerk.) PETERCSÁK Tivadar–VERES Gábor, Eger, 405–423.
 KOVÁCS Imre é. n., *A néma forradalom*, 2. kiadás, Budapest
 LANTOSNÉ Imre Mária 1995, *Szagrális táj és kultusz a pécsi egyházmegyében I. Csodaforrások és szentkutak*, In: UHERKOVICH Ákos (felelős szerk.), *A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve XXXIX.* [1994] Pécs, 197–211.
 MANGA János 1962, *A hasznosi tömegpszichózis. (A búcsújáróhelyek és a „hasznosi csoda” összefüggései)*, *Ethnographia*, 353–388.
 PAÁL László 2000, *Nagyszakácsi. Királyi szakácsok földje*, Nagyszakácsi
 PESTY Frigyes 2001, *Somogy megye helynévtára, Fontes Comitatus Simighiensis I*, Kaposvár
 PFEIFFER János 1987, *A Veszprémi Egyházmegye történeti névtára (1630–1950)*, München
 S. LACZKOVITS Emőke 2007, *Megszentelt helyek, gyógyító és csodaforrások a Veszprémi Római Katolikus Egyházmegyében, különös tekintettel a Bakonyra és a Balaton-felvidékre*, In *Népi vallásosság a Kárpát-medencében 7*, szerk. Uő, Budapest
 VÉGH József (szerk.) 1974, *Somogy megye földrajzi nevei*, Budapest